ANALÝZA SOCIÁLNEJ INFRAŠTRUKTÚRY OKRESU NITRA

Miroslava Trembošová, Judita Rotíková

Abstract

Subject of our research was the analysis of objects of social infrastructure in the interaction with the analysis of population settlements of the district Nitra. The aim of our thesis was to compare and evaluate the state of social infrastructure equipments in the district of Nitra, in 2001, 2009 and 2011. At the same time and its comprehensive evaluation methodology Kaminski index of centrality and social perception of service quality infrastructure that reflects our level of satisfaction of residents in the study area. The final part of the work represented enrichment of projects to support and improve the quality of social infrastructure. Through this work we show the development of social infrastructure in the district of Nitra.

Keywords: social infrastructure, equipment, index of centrality, synthetic evaluation, perception of quality of social infrastructure

Úvod

S rastúcim životným štandardom obyvateľov sa čoraz viac dostáva do popredia sektor služieb. Objektom nášho výskumu sú zariadenia, ktoré zabezpečujú optimálne podmienky pre život obyvateľov trvalo bývajúcich ako i turistov okresu Nitra, konkrétne zariadenia vzdelávacie, zariadenia zdravotníckej a sociálnej starostlivosti, ubytovacie, stravovacie, maloobchodné, zariadenia služieb, kultúrne a športové zariadenia a zariadenia verejnej správy. Cieľom nášho príspevku je zhodnotenie ich stavu v rokoch 2001, 2009 a 2011, a vyhodnotenie spokojnosti so službami poskytovanými týmito zariadeniami sociálnej infraštruktúry.

Teoreticko-metodické východiská

Perspektívny vývin pojmu „infraštruktúra“ nás podnietil vzhliadnuť do knižných publikácií rôznych autorov od Ivaničku (1983), Ul'janova a Chvatova (1971), Očovského (1988), Popjakovej (1997) a Ištoka a kol. (1999). Členenie zariadení sociálnej infraštruktúry sme zostavili na základe práce Pulpitlovej (2000). Pri zadefinovaní jednotlivých zariadení sme vychádzali z prác od rôznych autorov: pri maloobchodných zariadeniach sme vychádzali z Trembošovej (2010), práca Rendoša a kol. (1984), nám bola nápomocná v podkapitolách kultúrne a športové zariadenia, diferencovaný systém verejnej správy bol rozdelený na základe

knížnych publikácií v zmysle autorov Gašpara (1993) ako i Prusáka (2001).

Na syntetické hodnotenie zariadení tvoriacich sociálnu infraštruktúru, sme použili Kamiňského index centrality, ktorý je podrobne rozanalyzovaný v zborníku referátov od Slavíka (1981) a v práci Pulpitlovej (2000).

Kapitolu týkajúcu sa percepcie kvality sociálnej infraštruktúry hodnotenú obyvateľmi okresu Nitra sme vypracovali na základe dotazníkového prieskumu. Pri zostavovaní dotazníka sme sa inšpirovali autormi Kollára a Spišiaka (1995) a Pulpitlovej (2000). Opierali sme sa aj o príspevky Andráška (2004, 2005, 2006, 2008) z geografických časopisov a zborníkov zverejnených na internetovej stránke www.sav.sk.

Vymedzenie územia okresu Nitra

Okres Nitra sa nachádza v juhozápadnej časti Slovenska. Podľa administratívneho členenia NUTS III leží v západnej až centrálnej časti Nitrianskeho kraja v rámci ktorého okresné mesto Nitra predstavuje jeho správne centrum.

V rámci územnosprávneho usporiadania Nitrianskeho kraja, má okres spoločné hranice na severe s okresom Topoľčany. Od severovýchodu na východ susedí s okresom Zlaté Moravce. Jeho juhovýchodná časť tvorí hranicu s najväčším susedným okresom Levice. Na juhu hraničí s okresom Nové Zámky a na jeho juhozápade s veľkostne najmenším okresom Šaľa. Celá dĺžka západnej časti okresu predstavuje hraničnú polohu s Trnavským krajom, v rámci neho s okresom Hlohovec a Galanta (mapa 1).

Študované územie okresu Nitra s rozlohou 870,7 km² pozostáva zo 62 sídiel, z ktorých dve majú štatút mesta, a to Nitra a Vráble.

Na základe geomorfologického členenia študované územie leží na styku dvoch oblastí Podunajskej nížiny a Fatransko-tatranskej oblasti. Jeho väčšia územná časť prináleží celku Podunajská pahorkatina, v rámci Podunajskej nížiny, čiže nížinný charakter reliéfu predurčuje jej klimatické vlastnosti, s teplou a mierne suchou klímou. Oblasť Podunajskej nížiny tvorí súčasť subprovincie Malá dunajská kotlina. Ostatná severná časť okresu zasahuje do stredohorského reliéfu jadrového pohoria Tribeč, ktorý je súčasťou Fatransko-tatranskej oblasti. Nadmorská výška okresu Nitra sa pohybuje v rozmedzí 124 – 617 m. n. m., ktorá klesá v smere zo severu na juh. Obec Vinodol reprezentovaná najnižšou nadmorskou výškou je obcou, kde rieka Nitra opúšťa okres. Naopak najvyššie položené miesto vrch Žibrica (617 m.n.m) patrí obci Žirany. Súčasťou okresu je časť CHKO Ponitrie (Tribeč), maloplošné chránené územia Zoborská lesostep, Lupka, Žibrica, takisto pätnásť chránených areálov, medzi nimi najznámejšia Jelenská gaštanica a prírodná pamiatka Nitriansky dolomitový lom. Z hydrogeografického hľadiska je osou sledovaného územia rieka Nitra so svojím ľavostranným prítokom rieky Žitava a pravostranným prítokom riečky Radošinka.

Okres Nitra v rámci všetkých okresov Nitrianskeho kraja sa radí svojou rozlohou (870,7 km²) na štvrté miesto po okrese Levice, Nové Zámky a Komárno a počtom 165 201 obyv. (k 30. júnu 2011), sa zaraďuje na dominantné prvé miesto. Z hľadiska hustoty obyvateľstva patrí okres Nitra s 189,52 obyv./km² v porovnaní so slovenským priemerom (110,8 obyv./km²) k nadpriemerne zaťaženým okresom SR.

Jednou z priorít regiónu je dopravná poloha okresu. Najvýznamnejšou komunikáciou je cestný ťah „E 571“ ako súčasť európskych ciest radený do siete rýchlostných ciest R1, ktorá spája mestá Trnava, Nitra, Žarnovica, Žiar nad Hronom, Zvolen a Banská Bystrica (www.nitralive.sk). Jeho súčasť tvoria cesty I. triedy I/51 a I/65 (I/51 – Trnava – Nitra – Levice, I/65 – Nitra – Žiar nad Hronom – Martin). Severo – južné prepojenie okresu zabezpečuje komunikácia I/64 (Komárno – Nové Zámky – Nitra – Topoľčany – Prievidza – Žilina). Okres Nitra so svojou slabo rozvinutou železničnou dopravou zaostáva v tomto druhu dopravy za ostatnými okresmi (chýbajúce priame železničné spojenie z Nitry do hlavného mesta SR, www.cp.sk). Zefektívnenie a zrýchlenie viacerých železničných tratí, napr. prepojenie Nitry na trať č. 130 v priestore mesta Šaľa, elektrifikácia trate v úseku medzi mestami Nové Zámky a Nitra by prispelo k rozvoju tohto druhu dopravy (www.unsk.sk). Leteckú dopravu, poskytujúcu služby colnej a pasovej kontroly pre medzinárodné prílety zastupuje „regionálne letisko s rozvojovými možnosťami“ v Janíkovciach, s medzinárodným štatútom udelené Štátnou leteckou inšpekciou SR o prevádzkovej schopnosti letiska (www.unsk.sk, www.airportnitra.sk). V sledovanom území je absencia riečnej dopravy napriek významnej rieke Nitra.

Demogeografická charakteristika okresu Nitra

V roku prvého sčítania obyvateľstva na našom území (r.1869) mal okres Nitra 84 506 obyvateľov. Do roku 1961 sa každým oficiálnym sčítaním obyvateľstva počet obyvateľov zvyšoval. V rokoch 1951 -1961 nastal enormný vzrast až o 35 000 osôb (20 %), spôsobený procesom urbanizácie. V nasledujúcom období 1961-1971 došlo k úbytku počtu obyvateľov o 28 % (graf 1), zapríčinený novým územnosprávnym členením. Odvtedy sa eviduje v okrese Nitra opäť mierny nárast obyvateľstva. V roku 2011, kedy sa uskutočnilo posledné oficiálne sčítanie obyvateľstva, domov a bytov, žilo v okrese Nitra 165 201 obyvateľov.

Mapa 1: Vymedzenie územia okresu Nitra

Map 1: Definition of the Nitra district

Graf 1: Retrospektívny vývoj počtu obyvateľom okresu Nitra v rokoch 1869-2011
 Graph 1: Retrospective development of population in Nitra district in years 1869-2011

Zdroj: ŠÚ SR, 2011

Vývoj počtu obyvateľov v rokoch 1999 – 2011 vykazuje postupné zvyšovanie počtu obyvateľov (graf 2).

Graf 2: Vývoj počtu obyvateľov okresu Nitra v rokoch 1999-2011
 Graph 2: Development of the population in the Nitra district in years 1999-2011

Zdroj: ŠÚ SR, 2011

Priemerná hustota obyvateľstva Slovenskej republiky je 110,8 obyv./km². Na úrovni krajov – NUTS III dosahuje Nitriansky kraj hustotu osídlenia 111,1 obyv./km², z neho okres Nitra v roku 2010 dosiahol najvyššiu hodnotu (189,5 obyv./km²). Zaľudnenosť okresu sa pohybuje v rozmedzí od 21 obyv./km² (r. 2001), 23 obyv./km² (r. 2008), 24 obyv./km² (r. 2010) v obci Štefanovičová do 809 obyv./km² (r. 2001), 837 obyv./km² (r. 2008), 830 obyv./km² (r. 2010) v meste Nitra.

Najnižšie hodnoty vo všetkých sledovaných rokoch vykazujú obce Štefanovičová (24 obyv./km² v r. 2010), Paňa (29 obyv./km² v r. 2010), Tajná (34 obyv./km² v r. 2010) a iné.

V roku posledného sčítania r. 2011, bolo v okrese Nitra ekonomicky aktívnych osôb (EAO) 80 775 (48,9 % z celkového počtu obyvateľov). Percentuálne muži reprezentujú hodnotu 56 % a ženy 44 %, čo znázorňuje graf 3. Ekonomicky aktívnych pracujúcich bolo evidovaných 63 255, t.j. 76 % z celkového počtu EAO. Pracujúcich - so stálym pracoviskom v rámci bydliska predstavovalo 37 301 osôb a mimo bydliska spolu 23 043 osôb.

V roku 2001 počet EAO predstavoval 76 668 osôb (graf 3). Ďalším rokom tento počet vzrástol o 6 263 osôb na 82 931. V roku 2003 nastal rapidný pokles hodnoty EAO, medziročne sa znížil až o 11 %. S výnimkou roku 2006 do roku 2009 evidujeme nárast EAO až na 84 606 osôb. V súčasnosti EAO klesla na úroveň 80 775 osôb.

Graf 3: Vývoj EAO v obciach okresu Nitra v rokoch 2001-2011

Graph 3: EAO development in municipalities of Nitra district in years 2001-2011

Zdroj: ŠÚ SR, 2011

Pre ciele nášho príspevku sú dôležité údaje o príslušnosti ekonomicky aktívneho obyvateľstva k jednotlivým odvetviam hospodárstva. V okrese Nitra v roku 2001 pracovalo v priemysle 16 944 obyv. (23% z celkového počtu EAO), čo

predstavuje najväčší podiel zo všetkých odvetví hospodárstva. Pomerne vysoké percento oproti ostatným sektorom hospodárstva predstavujú odvetvia: veľkoobchod, maloobchod, oprava motorových vozidiel a motocyklov 13 501 obyv. (19%), vzdelávanie 6 897 obyv. (10%) a stavebníctvo 6 517 obyv. (9%). Z evidovaných údajov v roku 2001 sa pripisujú iba 3% (2 475 osôb) zamestnaných v primárnom sektore. Posledné miesta zo zistených je zamestnanosť v terciárnom – technické činnosti (2%), ubytovacie a stravovacie služby (2%), činnosť v oblasti nehnuteľností (1%) a iné., i kvartérnom sektore – informácie a komunikácie (1%).

Na základe údajov SODB v roku 2001 bol celkový počet nezamestnaných v sledovanom území 15 004 osôb, z toho evidovaných 8 362 mužov (56 %) a 44% žien (6 642). Pokým v roku 2001 figuruje na grafe 4 hodnota 17,89 %, v roku 2007 už len 3,94 %. Od tohto roku nastáva tendencia zvyšovania miery evidovanej nezamestnanosti po súčasnosť o 5,06 %. V roku 2011 hodnota tohto ukazovateľa vrástla na 9%.

Graf 4: Vývoj evidovanej nezamestnanosti v okrese Nitra v rokoch 2001-2011

Graph 4: Development of registered unemployment in the Nitra district in years 2001-2011

Zdroj: ÚPSVaR, Nitra, 2011

Aktuálna rozloha okresu Nitra predstavuje 870,7 km², z ktorého okresné mesto zaberá 12,4% (108 km²). Vidiecke sídlo Cabaj – Čápor (3 442 ha) predstavuje obec s najväčšou rozlohou a naopak obec Ľudovítová so svojimi 187 ha má najmenšiu plochu okresu. K 30.6.2011 mal okres Nitra 165 201 obyvateľov, z toho 43,9 % (72 577 osôb) tvorilo vidiecke obyvateľstvo a 56,1 % (92 624 osôb) mestské obyvateľstvo.

Prehľad veľkostných skupín obcí podľa počtu obyvateľov je v tab. 1. Prvá veľkostnú skupinu počtu od 0 do 250 obyvateľov reprezentujú obce Kapince a Ľudovítová s počtom 437 osôb, t.j. 0,6 % z celkového počtu obyvateľov

vidieckych sídiel. V intervale 251 - 500 obyvateľov sa nachádza 12 obcí s počtom 4 199 bývajúcich ľudí, t.j. 5,8 %. Vysoký podiel počtu obcí (9) má tretia veľkostná skupina 501 - 750 obyvateľov, kde žije spolu 5 508 osôb (7,6 %). V obciach Čab, Čeladice, Horné Lefantovce, Lúčnica nad Žitavou, Rumanová, z veľkostnej skupiny 751 - 1 000 obyv. sa koncentruje 6 % vidieckeho obyvateľstva. V poradí piatom intervale (1 001 – 1 250 obyv.) sa zoskupuje 9 sídiel s počtom 10 034 osôb, 13,8 % obyv. Spolu 6 obcí s počtom 8 096 obyvateľov (11,2%) v hierarchickom poradí predstavuje šiestu veľkostnú kategóriu obcí 1251 – 1500 osôb. Patria sem sídla Golianovo, Klasov, Nová Ves nad Žitavou, Nové Sady, Svätoplukovo a Žirany.

Spolu 12 741 obyvateľov žije v obciach, ktoré sú zaradené do veľkostného intervalu 1501 až 2000 osôb. Tento interval so svojím podielom 17,6 % obyvateľov zahŕňa aj aglomerované sídla, napr. Nitrianske Hrnčiarovce, Lužianky. Sídla Branč, Ivanka pri Nitre, Jelenec, Rišňovce, Výčapy – Opatovce a Zbehy, ktoré sú zastúpené s počtom obyvateľov 13 308, t.j. 18,3 %, sú predstavitelia intervalu 2000 – 2500 obyv. Tieto obce sa rozprestierajú prevažne v okrajových častiach okresu.

Obce Lužianky a Mojmírovce vyskytujúce sa v intervale od 2501 do 3000 osôb majú spolu 5 707 evidovaných obyvateľov, čo predstavuje 7,9 % obyvateľov žijúcich na dedinách. V poradí predposledná veľkostná skupina, do ktorej spadá len jedno sídlo okresu Nitra, Cabaj – Čápor má 3 917 občanov (5,4 % vidieckeho obyvateľstva). Veľká sídelná jednotka Veľké Zálužie s počtom 4259 obyvateľov má 5,9 % z celkového počtu obyvateľov vidieckych sídiel a je najväčšou vidieckou obcou okresu Nitra.

Tab. 1: Veľkosť obcí okresu Nitra podľa počtu obyvateľov (k 30.6.2011)

Table 1: Size of municipalities in the Nitra district by population (30.6.2011)

Veľkostná skupina počtu obyvateľov	Počet obcí	Obce	Celkový počet obyvateľov	
			abs.	%
0 - 250	2	Kapince, Ľudovítová	437	0,6
251 - 500	12	Bádice, Host'ová, Malé Chyndice, Malé Zálužie, Malý Cetín, Melek, Paňa, Štefanovičová, Tajná, Telince, Veľké Chyndice, Žitavce	4 199	5,8
501 - 750	9	Babindol, Čífare, Dolné Lefantovce, Hruboňovo, Malý Lapáš, Poľný Kesov, Štitáre, Šurianky, Veľká Dolina	5 508	7,6
751 – 1 000	5	Čab, Čeladice, Horné Lefantovce, Lúčnica nad Žitavou, Rumanová	4 371	6,0

1 001 – 1 250	9	Báb, Čakajovce, Čechynce, Dolné Obdokovce, Jelšovce, Lukáčovce, Podhorany, Pohranice, Veľký Lapáš	10 034	13,8
1 251 – 1 500	6	Golianovo, Klasov, Nová Ves nad Žitavou, Nové Sady, Svätoplukovo, Žirany	8 096	11,2
1 501 – 2 000	7	Alekšince, Jarok, Kolíňany, Lehota, Nitrianske Hrnčiarovce, Veľký Cetín, Vinodol	12 741	17,6
2 001 – 2 500	6	Branč, Ivanka pri Nitre, Jelenec, Rišňovce, Výčapy-Opatovce, Zbehy	13 308	18,3
2 501 – 3 000	2	Lužianky, Mojmírovce	5 707	7,9
3 001 – 4 000	1	Cabaj – Čápor	3 917	5,4
4 001 – 5 000	1	Veľké Zálužie	4 259	5,9
SPOLU	60		72 577	100,0

Zdroj: SODB, 2011

Syntetické hodnotenie sociálnej infraštruktúry okresu Nitra

Sociálna infraštruktúra predstavuje jeden z hodnotiacich prvkov hierarchizácie sídiel.

Pri syntetickom hodnotení sociálnej infraštruktúry sme použili komplexný ukazovateľ stupňa vybavenosti sídiel zariadeniami sociálnej infraštruktúry. Jednou z možností jej komplexného hodnotenia predstavuje metodika Kamiňského (Slavík, 1981).

Táto metodika založená na druhovej skladbe zariadení občianskej vybavenosti, ktorá nám umožňuje komplexne vyjadriť kvalitu sídla z hľadiska obslužnej ponuky, teda vypočítať index centrality (Slavík, 1981, 1993). Index centrality s označením W_c nám vykazuje stupeň vybavenosti sídiel (Pulpitlová, 2000).

$$W_c = \frac{\sum_{j=1}^k w_j}{\sum_{j=1}^n w_j} \cdot c$$

k - počet druhov zariadení v príslušnej obci

n - počet všetkých druhov zariadení v skúmanej oblasti

c - index 100

W_c - index centrality

Vo všeobecnosti je platné, čím stupeň indexu centrality vykazuje vyššiu hodnotu daného druhu zariadenia, tým je jeho priestorový výskyt v menšom rozsahu. Na základe tejto závislosti sa jeho hodnota blíži k hodnote 100. Samotný index centrality zariadení sociálnej infraštruktúry každého či už mestského alebo vidieckeho sídla sledovaného územia vieme následne vypočítať z hodnôt bodových váh (Slavík, 1981).

Predtým je však ešte nevyhnutné vypočítať ukazovateľ disperzie (W_d) a bodovú váhu (W_j). Rozpätie ukazovateľa disperzie sa pohybuje v rozsahu od 0 po 10 (tab. 2). Z nasledovného vyplýva, čím viac sa stupeň disperzie približuje k hodnote 10, tým je rozptýlenosť daného typu zariadenia vyššia (Rotíková, 2010).

$$W_d = \frac{P}{C}$$

P - počet obcí so zariadením s daným (j - tého) druhom zariadení

C - celkový počet obcí

Bodová váha (W_j), ktorá predstavuje medzisúčet pre výpočet indexu centrality sa vypočíta podľa vzoru : $W_j = 100 - W_d$, (Slavík, 1981).

Tab. 2: Ukazovateľ disperzie (W_d) a bodovej váhy (W_j) jednotlivých zariadení sociálnej infraštruktúry sídel okresu Nitra v roku 2009 a 2011

Table 2: Indicator of dispersion (W_d) and spot weight (W_j) of individual social infrastructure settlements in the Nitra district in 2009 and 2011

Typ zariadenia	2009		2011	
	W_d	W_j	W_d	W_j
Vzdelávacie zariadenia	1,90	98,10	1,81	98,19
Zariadenia zdravotnej a sociálnej starostlivosti	0,74	99,26	0,87	99,13
Ubytovacie zariadenie	0,23	99,77	0,32	99,68
Stravovacie zariadenia	1,52	98,48	1,66	98,34
Maloobchodné zariadenia	1,69	98,31	1,69	98,31
Zariadenia služieb	3,26	96,74	3,58	96,42
Kultúrne zariadenia	5,06	94,94	4,73	95,27
Športové zariadenia	1,63	98,37	1,61	98,39
Zariadenia verejnej správy	1,85	98,15	1,89	98,11

Zdroj: výskum a prepočty Trembošová, M. a Rotíková, J. 2010

Kultúrne zariadenia dosiahli v území najvyššou hodnotou disperzie. Ukazovateľ disperzie v roku 2009 predstavoval hodnotu 5,06 v roku 2010 nižšiu, a to hodnotu 4,73, znázornené v tab. 2. V prípade rozptylu kultúrnych zariadení je to zapríčinené vysokým percentom veriaceho obyvateľstva prítomnosťou najmä cirkevných zariadení v každej obci. V prípade zdravotníckych a ubytovacích zariadení, pri ktorých figurujú najnižšie hodnoty disperzie v oboch sledovaných rokoch, je príčinou náročnosť na výstavbu, vybavenie a ich prevádzku, a najmä ich koncentrácia do jedného centra. Nižšie hodnoty rozptylu v porovnaní s ostatnými zariadeniami sa odrážajú v slabej atraktivite sledovanej oblasti.

Výsledkom skúmania hierarchickej štruktúry obcí okresu Nitra podľa stupňa vybavenosti sociálnej infraštruktúry, bola klasifikácia obcí do štyroch hierarchických stupňov (tab. 3).

Tab. 3: Hierarchické stupne obcí okresu Nitra

Table 3: Hierarchies levels of municipalities of the Nitra district

Hierarchický stupeň	Index centrality	Počet sídel (2009)	Počet sídel (2011)	Sídlo (2009)	Sídlo (2011)
I.	76 - 100	1	1	Nitra	Nitra
II.	51 - 75	1	1	Vráble	Vráble
III.	26 - 50	1	3	Veľké Zálužie	Veľké Zálužie, Cabaj – Čápor, Mojmírovce
IV.	0 - 25	59	57	Mojmírovce, Cabaj – Čápor, Lužianky, Jelenec, Zbehy, Ivanka pri Nitre, Výčapy – Opatovce, Poľný Kesov, Golianovo, Rišňovce, Horné Lefantovce, Lehota, Branč, Nové Sady, Veľký Cetín, Žirany, Báb, Pohranice, Veľký Lapáš, Svätoplukovo, Nová Ves nad Žitavou, Alekšince, Vinodol, Klasov, Jarok, Jelšovce, Podhorany, Lúčnica nad Žitavou, Čechynce, Koliňany, Lukáčovce, Čakajovce, Rumanová, Nitrianske Hrnčiarovce, Hruboňovo, Šurianky, Dolné Obdokovce, Dolné Lefantovce, Čab, Host'ová, Čefadice, Malý Lapáš, Babindol, Melek, Veľká Dolina, Čífare, Štitáre, Kapince, Malé Chyndice, Tajná, Žitavce, Veľké Chyndice, Paňa, Malé Zálužie, Štefanovičová, Telince, Malý Cetín, Bádice, Ľudovítová	Lužianky, Jelenec, Ivanka pri Nitre, Zbehy, Výčapy – Opatovce, Lehota, Branč, Poľný Kesov, Báb, Rišňovce, Nové Sady, Pohranice, Vinodol, Svätoplukovo, Nová Ves nad Žitavou, Veľký Cetín, Alekšince, Golianovo, Veľký Lapáš, Žirany, Jarok, Horné Lefantovce, Jelšovce, Koliňany, Lúčnica nad Žitavou, Podhorany, Rumanová, Klasov, Lukáčovce, Čechynce, Čakajovce, Nitrianske Hrnčiarovce, Dolné Lefantovce, Hruboňovo, Malý Lapáš, Dolné Obdokovce, Čab, Tajná, Čefadice, Šurianky, Host'ová, Štitáre, Žitavce, Babindol, Veľká Dolina, Čífare, Melek, Kapince, Malý Cetín, Malé Chyndice, Paňa, Veľké Chyndice, Malé Zálužie, Štefanovičová, Bádice, Telince, Ľudovítová

Zdroj: výskum a prepočty Trembošová, M. a Rotiková, J. 2011

I stupeň - Nitra

Prvý hierarchický stupeň tvorí sídlo s hodnotou indexu centrality najviac sa približujúcou k hodnote 100, ktorý značne predstihuje ostatné sídla okresu Nitra. Predstavuje ho najväčšie mestské sídlo okresu. V Nitre sú zastúpené všetky typy zariadení sociálnej infraštruktúry, čo značí jeho najväčšiu sústredenosť na tomto území v roku 2009 a 2011 (mapa 2 a mapa 3).

II stupeň - Vráble

V roku 2009 a 2011 sa do druhého hierarchického stupňa patrilo v poradí ďalšie sídlo mestského typu - mesto Vráble, kde je sústredenosť zariadení občianskej vybavenosti vyššia v dôsledku spádového územia pre okolité obce situované v okrajovej juhovýchodnej časti okresu. Pokým v roku 2009 index centrality predstavoval hodnotu 55,56, v roku 2011 už 58,55, zaznamenaný nárast o 5,1 %.

III stupeň - Veľké Zálužie (28,6) v roku 2009

- Veľké Zálužie (31,76), Cabaj – Čápor (29,27), Mojmirovce (27,59) v roku 2011

Tretí hierarchický stupeň v roku 2009 zastupovalo jediné vidiecke sídlo, Veľké Zálužie. Ale v roku 2011 k nemu pribudli dve sídla vidieckeho typu, a to Cabaj – Čápor a Mojmirovce. Prítomnosť vyššej hodnoty indexu centrality spomedzi všetkých obcí je odôvodnená narastajúcim počtom obyvateľov a s nimi spojenou nutnosťou stavby zariadení pre ich existenciu. Na základe tohto faktu ich index centrality nadobúda postupom času väčšie hodnoty. Tieto obce predstavujú uzly lokalizácie vzdelávacích, kultúrnych zariadení a zariadení nevýrobných, výrobných a opravárenských služieb. V komparácii s typom mestského sídla, je ich počet zariadení omnoho nižší z dôvodu veľkej koncentrácie zariadení sociálnej infraštruktúry v mestách s dobrou dopravnou polohou a nadväzujúcou dostupnosťou.

IV stupeň - Lužianky, Jelenec, Ivanka pri Nitre, Zbehy, Výčapy – Opatovce, Lehota, Branč, Báb, Poľný Kesov, Rišňovce, Nové Sady, Pohranice, Vinodol, Svätoplukovo, Nová Ves nad Žitavou, Veľký Cetín, Alekšince, Golianovo, Veľký Lapáš, Žirany, Jarok, Horné Lefantovce, Jelšovce, Koliňany, Lučnica nad Žitavou, Podhorany, Rumanová, Klasov, Lukáčovce, Čechynce, Čakajovce, Nitrianske Hrnčiarovce, Dolné Lefantovce, Hruboňovo, Malý Lapáš, Dolné Obdokovce, Čab, Tajná, Čeladice, Šurianky, Host'ová, Štitáre, Žitavce, Babindol, Veľká Dolina, Čifáre, Melek, Kapince, Malý Cetín, Malé Chyndice, Paňa, Veľké Chyndice, Malé Zálužie, Štefanovičová, Bádice, Telince, Ľudovítová (rok 2011)

Do hierarchicky najnižšej a poslednej kategórie patrí 57 obcí. Z dôvodu nízkej koncentrácie obyvateľov sa tu lokalizujú len základné druhy zariadení sociálnej infraštruktúry nevyhnutné pre spoločenské bytie občanov. Na základe nízkeho objemu finančných prostriedkov v rozpočte obcí je z nich väčšina

konkurencie neschopných a z perspektívy obyvateľov z iných regiónov s vyššími nárokmi sa stávajú neatraktívne. V roku 2009 patrili do tejto skupiny aj Mojmirovce a Cabaj – Čápor.

Mapa 2: Index centrality obcí okresu Nitra v roku 2009

Map 2: Index of centrality of municipalities in the Nitra district in 2009

Index centrality Wc

Mapa 3: Index centrality obcí okresu Nitra v roku 2011

Map 3: Index of centrality of municipalities in the Nitra district in 2011

Percepcia kvality sociálnej infraštruktúry

Behaviorálny výskum zameraný na riešenie problematiky kvality života sa stáva čoraz viac populárnejší. Jedným zo základných problémov, s ktorým sa výskum stretáva, je výber ukazovateľov. Ako jedna z najlepších možností riešenia

tohto problému sa javí výskum preferencií a percepcií faktorov ovplyvňujúcich kvalitu života ľudí prostredníctvom aplikácie dotazníkového prieskumu (Andráško, 2005). Indikátory, ktoré pri anketovaní respondentov museli byť splnené, sú zatriedenie obyvateľstva podľa vekovej štruktúry do kategórie produktívneho veku a miesto trvalého bydliska v monitorovanom sídle. Úsudok, ktorý sme praktizovali pri voľbe produktívnej vekovej skupiny sa opiera o fakt, že práve obyvateľstvo v sledovanom vekovom rozmedzí najviac využíva zariadenia občianskej vybavenosti a má vplyv na ich rozmiestnenie a druhovú rozmanitosť.

Pri zachovaní stanovených pravidiel v procese dotazníkového prieskumu sme vychádzali z odpovedí celkovo 621 respondentov. Vzhľadom na nízky počet respondentov oproti celkovému počtu obyvateľov, nie je možné tento prieskum pokladať za reprezentatívny ale iba skôr za orientačný. Keďže v mnohých obciach je kontakt v elektronickej podobe neprístupný, nakoľko niektoré obecné úrady nemajú zriadené emailové adresy, sme skúmanie prostredníctvom online dotazníka nemohli uskutočniť. Po tejto forme prieskumu sme sa priklonili k anketovaniu respondentov priamo v teréne.

V mnohých vedeckých prácach sa dokázalo, že človek ako individuálny tvor reaguje subjektívne na rôzne podnety okolia, na základe ktorých si vytvára odlišné názory na problémy, ktoré sa ho dotýkajú. Podľa úvah autorov Kollára a Spišiaka (1995), podobný proces existuje aj vo vzťahu človeku ku vlastnej obci a k územia, v ktorom žije, teda reakcie na tú istú lokalitu nadobúdajú rôzny aspekt. Vek, pohlavie, vzdelanie a kategória činnosti spadajú pod znaky, prostredníctvom ktorých vieme vysvetliť odlišnosti v spôsoboch správania populácie (Pulpitlová, 2000).

Anketový lístok spočíval z dvoch častí, v prvej časti sme otázky upriamili na získanie základnej charakteristiky respondenta – vekovú, pohlavnú, vzdelanostnú štruktúru a kategóriu činnosti. Druhú časť anketového lístka tvorili otázky týkajúce sa zisťovania názorov obyvateľa na kvalitu služieb poskytované zariadeniami sociálnej infraštruktúry. Zisťovaná miera spokojnosti, týkajúca sa vybavenosti zariadení sociálnej infraštruktúry v mieste bydliska a poskytovania príslušných služieb pre opýtaných respondentov, bola zhodnotená do päťstupňovej škály od veľmi nespokojný, nespokojný, cez ani spokojný ani nespokojný, spokojný až po veľmi spokojný. Odpovede boli pre potreby vyhodnocovania číselne kódované od 1 po 5, pričom vyššia hodnota predstavovala väčšiu spokojnosť (Andráško, 2008).

V okrese Nitra v roku 2011 žilo 104 360 EAO. Výskumnú vzorku tvorili obyvatelia v produktívnom veku (od 15 do 60 rokov) s trvalým pobytom v okrese Nitra. Podľa pohlavia bolo oslovených 285 respondentov (45,9 %) mužského a 336 (54,1 %) ženského pohlavia. Ochota oslovených respondentov ženského pohlavia počas anketového prieskumu v teréne bola omnoho výraznejšia ako u opačného pohlavia.

Podľa veku bolo z opýtaných v prvom intervale od 15 do 20 rokov spolu 76 respondentov, t.j. 12,2 %. Tento interval disponoval najmenším počtom

anketujúcich ľudí. V kategórii 21 - 30 rokov bolo oslovených 193 respondentov, ktorí s hodnotou 31,1 % zo všetkých oslovených zaznamenali najvyššie percento spomedzi piatich skupín vekovej štruktúry. Spolu 166 oslovených prináležalo do vekovej štruktúry 31 - 40 rokov, tvoriac druhú najvyššiu početnosť, t.j. 26,7 % všetkých respondentov. V rámci zastúpenia anketujúcich vo veku od 41 do 50 rokov bolo 99 osôb (16 %). Poslednú skupinu reprezentovali respondenti vo veku 51 - 60. Ich počet tvorilo 87 osôb, čo je 14 % z opýtaných respondentov.

Z hľadiska postojov respondentov môžeme konštatovať, že mladiství vo veku od 15 do 30 rokov prejavujú menší záujem o dianie vo svojej obci. Je to spôsobené najmä ich zdržiavaním sa mimo miesta bydliska počas pracovných dní v dôvodu študijných a pracovných povinností. Staršie vekové skupiny, ktoré majú vybudované zázemie v mieste bydliska, sú menej ochotné odchádzať za lepšou ponukou pracovných príležitostí. Z tohto dôvodu zotrvávajú v obci, teda ich záujem o zvyšovanie kvality existenčnej úrovne v mieste svojho bydliska je evidentne vyšší.

Rovnako ako v predošlom členení obyvateľstva podľa vekovej štruktúry, tak i vzdelanostná štruktúra sa členila do piatich skupín. V prípade ukončeného vzdelania na úrovni primárneho stupňa zo 621 respondentov tvorilo 73 (11,7 %). Najmenej dominantnú skupinu zastupuje 49 opýtaných (7,9 %) s dovŕšeným učňovským vzdelaním. Stredoškolské vzdelanie bez maturity dosiahlo 75 anketovaných respondentov, t.j. 12,1 % oslovených. 249 osôb dotazníkového prieskumu (40,1 %), ukončilo stredoškolské vzdelanie s maturitou. Vysokoškolské vzdelanie malo ukončených 175 opýtaných, čo predstavuje 28,2 % respondentov.

V zmysle autorov Kollára a Spišiaka (1995), vzdelanie človeka v komparácií s ostatnými znakmi v humánno-geografickej oblasti, má najvýraznejší vplyv na prejav odlišného správania a postojov obyvateľstva. Všeobecne platí, že obyvatelia s vyšším dosiahnutým vzdelaním intenzívnejšie vnímajú niektoré nevýhody bývania vo vlastnej obci, predovšetkým menšie možnosti sebarealizácie a potreby zvýšenej dochádzky do miest za niektorými službami (Pulpitlová, 2000)

V štruktúre respondentov podľa kategórie činnosti, vykazovala najvyššie hodnoty skupina zamestnancov. Do anketového výskumu sa zapojilo 288 zamestnaných respondentov, t.j. 46,4 % celkového počtu opýtaných. Spolu 166 študentov z množstva 621 oslovených ľudí javilo pozitívny záujem v zapájaní sa do prieskumu. Vzhľadom na zvyšujúcu sa tendenciu miery nezamestnanosti v okrese za posledné roky, až 18,2 % (113 osôb) z celkového množstva respondentov figurovalo so statusom „nezamestnaný“. Podnikatelia ako poslední v rámci štruktúry podľa kategórie činnosti tvorili malú časť oslovených, 53 respondentov, t.j. 8,6 % (graf 5).

Graf 5: Štruktúra respondentov podľa kategórie činnosti
Graph 5: Structure of respondents by category of activity

Zdroj: výskum a prepočty J. Rotiková, 2011

Z hľadiska demografických charakteristík možno konštatovať, že subjektívny pocit lepšej informovanosti v rámci diania vo svojej obci alebo v meste prevláda u starších obyvateľov a u obyvateľov s vyšším dosiahnutým vzdelaním (Andraško, 2004).

V rámci druhej časti dotazníkového výskumu sme sa zamerali na percepciu kvality sociálnej infraštruktúry hodnotenú obyvateľmi okresu Nitra, ktorá bola následne spracovaná do tabuliek a máp. Štruktúra tejto časti dotazníka pozostávala z deviatich uzavretých otázok. Respondent si vyberal z vopred definovaných odpovedí. Posledná otázka mala formu otvorenej odpovede, kde bola respondentovi poskytnutá možnosť širšieho vyjadrenia sa k danej problematike.

Odpovede zhodnotenia prvej otázky týkajúcej sa **„spokojnosti s možnosťami nákupu potravín vo Vašej obci“** boli pozitívneho charakter. Spolu 194 opýtaných vyjadrilo kladný postoj k možnostiam nákupu v obci a 19 oslovených nadpriemernú spokojnosť. Respondenti s nadpriemernou spokojnosťou nakupovania pochádzali z obcí Babindol, Čakajovce, Ivanka pri Nitre, Nová ves nad Žitavou, Vrábce a iné. Naopak svoj negatívny postoj vyslovilo 190 občanov. Vysoko nespokojní sú obyvatelia vidieckych obcí Tajná, Telince, Ľudovítová, Malé Zálužie, Paňa. V obciach s nízkym počtom obyvateľstva chýbajú najviac maloobchodné zariadenia potravinového druhu.

Respondenti žijúci v obciach Babindol, Hruboňovo, Vinodol ale aj v meste Nitra prejavili pozitívnu **„spokojnosť s možnosťami nákupu drogistického tovaru“**. Pomerne vysoké percento (45,7 %) obyvateľstva v anketovom prieskume vyjadrilo negatívny prístup ku kvalitám služieb zariadení s drogistickým tovarom. Najviac sa to prejavovalo v obciach Čechynce, Dolné Obdokovce, Lúčnica nad

Žitavou, Malý Cetín, Štefanovičová, Veľká Dolina a i. V rámci výsledkov prieskumu môžeme vyzdvihnúť fakt, že respondenti s nerozhodnou spokojnosťou tvoria najvyššie percento (34,3 %, t.j. 213 opýtaných) spomedzi päť škálovej stupnice.

Pri analýze ďalšej otázky týkajúcej sa **„spokojnosti s možnosťou nákupu priemyselného tovaru“** sme dospeli k záveru, že v okrese prevláda vysoká nespokojnosť respondentov. Najvyššia miera nespokojnosti je dominantná v 36 obciach sledovaného územia. Najviac anketujúcich s negatívnym postojom bolo evidovaných v Bádiciach, Dolných Lefantovciach, Golianove, Pani, Veľkých Chyndiciach, Štefanovičovej, Tajnej, Svätoplukove, Telinciach, Veľkej Dolina a Žitavciach. V celo okresnom meradle bolo s možnosťami nákupu v zariadeniach s priemyselným tovarom 32,4 % nespokojných (201 osôb), 14 % spokojných (87 osôb) a 36,4 % nerozhodných oslovených respondentov (226 osôb).

Zatiaľ čo počet nespokojných obyvateľov **„s možnosťou využívania služieb“** je v 52 sídlach, naopak kladné postoje boli evidované v 28 obciach. Nerozhodnosťou na danú otázku reagovalo 223 respondentov, t.j. 35,9 % všetkých anketujúcich. Výrazná nespokojnosť využívaných služieb bola identifikovaná v obciach Telince, Čifáre, Tajná, Lukáčovce, Jarok, Malé Chyndice, Veľké Chyndice. Veľmi kladné reakcie vo výsledkoch online dotazníka sme zaregistrovali u respondentov vo Veľkom Cetíne (3), Branči (2), Ivanke pri Nitre (1) a Nitre (1). Oslovenému obyvateľstvu okresu Nitra najviac absentujú služby kaderníctva, kozmetické služby, masážne služby, z opravárenských služieb, napr. oprava obuvi a autoservis, čistiareň, bankomat a i.

Vyjadrenia občanov na otázku **„spokojnosti so zariadeniami a úrovňou lekárskej starostlivosti“** sú odrazom celoslovenskej situácie v tomto sektore. Z výsledkov tejto otázky nás zaujal najmä fakt, že až 197 respondentov prejavuje nespokojný postoj ku kvalite lekárskeho služieb. Vysoká absencia zdravotných zariadení sa odzrkadlila aj v maximálnej nespokojnosti, kedy až 179 respondentov v Bádiciach, Čeladiciach, Čabe, Lúčnici nad Žitavou, Malom Lapáši, Telinciach, Veľkej Doline, Veľkých Chyndiciach, Žiranoch a iných obciach uviedlo najvyššiu nespokojnosť. Relatívne vyššiu mieru spokojnosti sme zaznamenali v odpovediach respondentov v okresnom meste ako aj vo vidieckych sídlach, napr. Cabaj – Čápor, Golianovo, Ivanka pri Nitre, Jelenec, Klasov, Poľný Kesov, Tajná, Veľký Cetín, Veľké Zálužie, Zbehy. Z celkového množstva oslovených v okrese Nitra bolo 22,4 % spokojných a 17,2 % nerozhodných.

Pri vyjadrení názorov obyvateľov skúmaného územia ohľadne **„spokojnosti so zariadeniami a úrovňou školskej starostlivosti“**, bola odpoveď prevažne kladná. Vyššiu mieru spokojnosti prejavilo spolu 59,7 % opýtaných v obciach Babindol, Bádice, Branč, Čakajovce, Dolné Lefantovce, Golianovo, Horné Lefantovce, Jelenec, Klasov, Koliňany, Lehota, Lukáčovce, Lúčnica nad Žitavou, Malé Chyndice, Malý Lapáš, Nová Ves nad Žitavou, Podhorany, Pohranice, Poľný Kesov, Rumanová, Svätoplukovo, Šurianky, Veľké Chyndice, Veľké Zálužie,

Veľký Cetín, Veľký Lapáš, Výčapy – Opatovce, Zbehy. Zaujímavosťou je, že respondenti mestských sídel svoju spokojnosť vo veľkej miere nevyjadrili. Pomerne negatívne je vnímaná v Čechynciach, Čefadiciach, Hruboňove, Kapinciach, Ľudovítovej, Malom Záluží, Malom Cetíne, Štefanovičovej, Štitároch, Telinciach a v poslednom rade v Žitavciach. Je to zapríčinené chýbajúcimi vzdelávacími zariadeniami a v mnohých obciach aj zlými dopravnými spojmi do spádových centier školstva. Výsledky tejto časti výskumu predstavujú 7,7 % veľmi nespokojných respondentov, 14,7 % nespokojných, 17,9 % anketových respondentov s nerozhodnou odpoveďou, 39,8 % spokojných oslovených a v konečnom rade 19,9 % opýtaných s veľmi spokojnou odpoveďou. Pri otázke **„spokojnosti so zariadeniami a možnosťami pre kultúrne vyžitie“** v rámci dotazníkového prieskumu sme zaznamenali pozitívne hodnotenia u 41,2 % respondentov. Dôvodom kladného výsledku je prítomnosť kultúrnych domov takmer v každom vidieckom sídle, kde sa organizujú rôzne zábavno-spoločenské podujatia. Napriek tomu, že sa v okresnom meste koncentruje najväčšie množstvo kultúrnych zariadení, bola spokojnosť všetkých oslovených nízka. Dôvodom môže byť slabá propagácia existujúcich a pripravovaných podujatí. Negatívny postoj ku kultúrnym zariadeniam a ich službám dali najavo oslovení z obcí Alekšince, Čechynce, Jarok, Štitáre. Na danú otázku z celého okresu reagovalo 19,8 % respondentov záporne a 39 % anketujúcich nejednotnou odpoveďou.

V rámci samostatného hodnotenia **„spokojnosti s možnosťami športového vyžitia“** odpovedalo 45,7 % všetkých opýtaných pozitívne. Prevažne ich tvorili respondenti mladšieho veku, ktorí tento druh zariadenia využívajú počas voľného času. Vysoko pozitívnym hodnotením boli označené športové možnosti obcí Rumanová a Šurianky. Svoju spokojnosť nevyjadrili občania Bádíc, Jarku, Jelšovce, Malého Zálužia, Teliniec a Veľkých Chyndíc. Uvedené obce majú veľmi zanedbané športové zariadenia alebo nedisponujú ani jedným typom. Z analýzy tejto otázky vyplynulo, že až 19,5 % bolo nespokojných a 34,9 % občanov nerozhodných.

Respondenti skúmaného územia vyjadrili v prieskume prostredníctvom ankety prevažne negatívnu **„spokojnosť s rekreačnými zariadeniami a možnosťami vo vlastnej obci“**. Táto odpoveď odznela spolu u 261 opýtaných, t.j. 42 % všetkých anketujúcich v obciach Čab, Čakajovce, Jarok, Malý Lapáš, Štefanovičová, Telince, Veľké Zálužie ale aj v Nitre, tiež vo Vrábľoch a ďalších iných sídlach. Pozitívny a spokojný pohľad na ponuku rekreačných možností v obci sme zaregistrovali u 74 respondentoch (12 %). Vyššie hodnoty spokojnosti s rekreačným vyžitím evidujeme v obciach Báb, Branč, Hruboňovo, Poľný Kesov, Nitrianske Hrnčiarovce. Zo všetkých oslovených nám 286 osôb (46 %) zaujalo v tejto otázke nerozhodný postoj.

Pri analýze ďalšej otázky **„Myslíte si, že rozvojom voľného podnikateľského prostredia sa zlepšila úroveň služieb vo Vašej obci?“** bolo odpoveďou respondenta áno, nie alebo neviem. Z celkového počtu respondentov

odpovedalo 30,1 % áno, 29 % negatívne a najviac odpovedí bolo typu neviem od 40,9 % opýtaných. Tento výsledok naznačuje, že pôsobenie podnikateľského prostredia v obciach okresu Nitra je nevýrazné. Ľudí ich práca výrazne neoslovila. Najviac kladných odpovedí padlo v sídlach Babindol (9), Cabaj – Čápor, Jarok, (8), Čakajovce, Pohranice, Poľný Kesov, Veľké Zálužie, Vráble (7), a i. Protikladnú odpoveď v najvyššom počte získali Malý Cetín (9), Melek, Telince (8), Čeladice, Malé Zálužie a Žirany (7) a ďalšie.

Súčasťou už viackrát zmieňovaného dotazníkového prieskumu bola posledná otázka v znení: „**Aká služba Vám v obci najviac chýba?**“ V obciach ako Bádice, Kapince, Malé Zálužie, Malý Cetín, Rumanová, Štefanovičová, kde sa nenachádzajú vzdelávacie zariadenia a zariadenia zdravotných služieb, boli odpoveďou respondentov - lekár, lekárneň a škola. Vo sfére sociálnych služieb pre uspokojenie potrieb obyvateľstva je v mnohých obciach potrebné vybudovať príslušné zariadenia. Absenciou sociálnej starostlivosti sú postihované najmä obce Čakajovce, Jelenec, Lužianky, Telince, Veľké Chyndice, Veľké Zálužie a Zbehy, kde je vysoký počet senilných ľudí odkázaných na pomoc a starostlivosť iných. Potreba kultúrno-spoločenského vyžitia pre mladých a seniorov dominovala v Dolných Obdokovciach, Jarku, Poľnom Kesove, Šuriankach, vo Výčapoch – Opatovciach a vo Vrábl'och. Najčastejšou odpoveďou chýbajúcej služby v dotazníkovom prieskume bol bankomat. Z dôvodu ich neprítomnosti v dedinách sú ľudia nútení cestovať za „výber hotovosti“ aj väčšie vzdialenosti do najbližších miest.

V prezentovanej ankete zrealizovanej vo všetkých sídlach okresu Nitra, sme sa venovali postoju obyvateľstva k jednotlivým zložkám sociálnej infraštruktúry. Otázky ankety boli zostavené v tejto forme na základe metodiky podľa Kollára a Spišiaka (1995) tak, aby boli zrozumiteľné pre širokú verejnosť (Pulpitlová, 2000).

Vyhodnotenie spokojnosti s vybranými službami poskytovanými zariadeniami sociálnej infraštruktúry uvádzame v tab. 4 a grafe 6.

Podľa výsledkov výskumu, respondenti označili najvyšším možným stupňom spokojnosti - „*veľmi spokojný*“ zariadenia školskej starostlivosti a ich úroveň poskytovaných služieb. Tomuto ohodnoteniu zodpovedá 37 obcí v okrese Nitra, t.j. 59,7 % všetkých sídiel. Najmenej spokojných odpovedí sme zaregistrovali v oblasti rekreačné možnosti, kde len v troch obciach uviedli úplnú a najvyššiu spokojnosť. Najvyššie možné ohodnotenie rekreačných možností predstavujú podľa respondentov len 3 obce (4,8 %). Protikladným hodnotením v rámci päťstupňovej škály je známka „*veľmi nespokojný*“. Touto známkou disponovalo nadpolovičný počet obcí – spolu 37, predstavujúc 59,7 %, v kategórii zariadení lekárskej starostlivosti. Najnižšia početnosť spomínanej známky bola evidovaná v triede športových možností (8 obcí, resp. 12,9 % všetkých obcí skúmaného územia).

Tab. 4: Podiel obcí s veľmi spokojnými a veľmi nespokojnými respondentmi s úrovňou sociálnej infraštruktúry z celkového počtu obcí okresu Nitra v roku 2011
 Table 4: The share of municipalities with very satisfied a very dissatisfied respondents with the level of social infrastructure of the total number of municipalities in the Nitra district in 2011

Hodnotená spokojnosť	Veľmi spokojný		Veľmi nespokojný	
	Počet obcí	%	Počet obcí	%
Možnosti nákupu vo Vašej obci	11	17,7	20	32,3
Možnosti nákupu drogistického tovaru	4	6,5	27	43,5
Možnosti nákupu priemyselného tovaru	4	6,5	36	58,1
Možnosti využívania služieb	4	6,5	29	46,8
Zariadenia a úroveň lekárskej starostlivosti	14	22,6	37	59,7
Zariadenia a úroveň školskej starostlivosti	37	59,7	12	19,4
Zariadenia a možnosti pre kultúrne vyžitie	18	29,0	9	14,5
Možnosti športového vyžitia	23	37,1	8	12,9
Rekreačné možnosti	3	4,8	25	40,3
Spolu všetky odpovede	62	100,0	62	100,0

Zdroj: výskum a prepočty J. Rotiková, 2011

Graf 6: Hodnotenie vybraných služieb poskytovaných zariadeniami sociálnej infraštruktúry v obciach okresu Nitra

Graph 6: Assessment of selected services provided by social infrastructure facilities in the municipalities of the Nitra district

Zdroj: výskum a prepočty J. Rotiková, 2011

Na základe výsledných údajov z anketového prieskumu o percepcii kvality sociálnej infraštruktúry hodnotenej obyvateľmi okresu Nitra môžeme vyvodiť súhrnný záver. Koncentrácia najvyšších hodnôt spokojnosti respondentov sa sústreďuje na školské zariadenia napriek tomu, že je rozsah ich používateľov vekovo obmedzený. Naopak najväčšou nespokojnosťou disponujú zariadenia lekárskej starostlivosti, pričom ich rozsah používateľov nie je ani obmedzený a je omnoho viac rozsiahlejší. Relatívne najvyššou mierou celkovej nespokojnosti na základe odpovedí respondentov disponujú obce Bádice, Čechynce, Jarok, Malé Zálužie, Veľká Dolina a iné. Naopak s najväčšou mierou celkovej spokojnosti reprezentujú obce Veľký Cetín, Nová Ves nad Žitavou, Hruboňovo, Branč, Ivanka pri Nitre, Cabaj – Čápor a ďalšie.

Záver

Pre rozvoj regiónu je podstatná prítomnosť zariadení infraštruktúry, ktoré zabezpečujú optimálne podmienky pre existenciu obyvateľstva a podmienky nevyhnutné pre hospodársky rozvoj územia kde žijú.

Jedným zo stanovených cieľov našej diplomovej práce bolo zmapovanie aktuálneho stavu a rozmiestnenie zariadení sociálnej infraštruktúry sídiel okresu Nitra, prostredníctvom terénneho výskumu.

Po podrobnej charakteristike sociálnej infraštruktúry a analýze sledovaných zariadení sociálnej infraštruktúry, medzi ktoré radíme vzdelávacie zariadenia, zariadenia zdravotníckej a sociálnej starostlivosti, ubytovacie a stravovacie zariadenia, maloobchodné zariadenia, zariadenia služieb (nevýrobné, výrobné a opravárenské), kultúrne a športové zariadenia a tiež verejnej správy sme pristúpili k syntetickému hodnoteniu sociálnej infraštruktúry. Kamiňského metodika indexu centrality predstavuje jeden z ukazovateľov komplexného hodnotenia vybavenosti sídiel. Na základe analýzy zariadení sociálnej infraštruktúry a indexu centrality W_c sme zistili, že najmenší rozptyl majú zdravotnícke a ubytovacie zariadenia. V rámci disperzie dosahujú najvyššie hodnoty kultúrne zariadenia.

Podľa výsledkov indexu centrality sme zhotovili grafické výstupy hodnotiace hierarchickú štruktúru sídiel okresu Nitra. Dominantné postavenie v hierarchickej štruktúre sídiel predstavuje okresné mesto, kde je rozptýlených všetkých druhov zariadení sociálnej infraštruktúry najvyšší. Následne za Nitrou sa nachádza mesto Vrábľe. Priemernou vybavenosťou zariadení sociálnej infraštruktúry disponujú obce Cabaj – Čápor, Mojmírovce a Veľké Zálužie. Naopak podpriemernou vybavenosťou disponujú napr. obce Štefanovičová, Bádice, Ľudovítová.

Percepcia kvality sociálnej infraštruktúry hodnotená obyvateľmi okresu Nitra tvorila behaviorálnu časť práce, ktorú sme zisťovali dotazníkovým prieskumom. Individuálna reakcia na rôzne podnety okolia, na základe ktorých si človek vytvára odlišné názory na problémy, vyvolali rôznu, miestami až

protichodnú spokojnosť na kvalitu vybraných zariadení sociálnej infraštruktúry. Respondenti označili najvyšším možným stupňom spokojnosti zariadenia a úroveň školskej starostlivosti. Známkou „*veľmi nespokojný*“ disponovalo nadpolovičný počet obcí v kategórii zariadení lekárskej starostlivosti.

Na základe výsledkov odpovedí respondentov je zrejmé, že v obciach s nízkym počtom obyvateľstva najviac absentujú maloobchodné zariadenia potravinového druhu a služby kaderníctva, kozmetické služby, masážne služby, z opravárenských služieb, napr. oprava obuvi a autoservis, čistiareň, bankomat a i. Pôsobenie podnikateľského prostredia v obciach okresu Nitra je nevýrazná, resp. dotazovaných respondentov ich práca výrazne neoslovila.

Literatúra

- ANDRÁŠKO, I. 2005. Dve dimenzie kvality života v kontexte percepcie obyvateľov miest a vidieckych obcí. In *Geografická organizace Česka a Slovenska v současném období*. Brno: Ústav geoniky Akademie věd ČR, 2005. ISBN 80-86407-05-5, s. 6-13.
- ANDRÁŠKO, I. 2004. Percepcia činností samosprávy a vybraných aspektov kvality života (na príklade výskumu medzi obyvateľmi Považskej Bystrice). In *Časovo-priestorové aspekty transformačných procesov v Českej republike a v Slovenskej republike*. Bratislava: Geografický ústav SAV, 2004. ISBN 80-968365-6-0, s. 45-51.
- ANDRÁŠKO, I. 2006. Percepcia kvality života v mestských častiach Bratislavy. In *Geografická revue*. ISSN 1336-7072, 2006, roč. 2, č. 2, s. 227-240.
- ANDRÁŠKO, I. 2008. Hlavné komponenty spokojnosti s kvalitou životných podmienok v mestských štvrtiach Bratislavy. In *Změny regionálních struktur ČR a SR*. Brno: Ústav geoniky AV ČR, Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. ISBN 978-80-86407-33-3, s.74-79.
- GAŠPAR, M. 1993. *Moderná verejná správa*. Bratislava: Procom, 1993. 128 s. ISBN 80-85717-01-8.
- CHALUPA, P. 1992. *Socioekonomická geografie*. 1. vyd. Brno: PF MU, 1992. 124 s.
- IŠTOK, R. a kol. 1999. *Geografia verejnej správy*. 1. vyd. Prešov: PU, 1999. 258 s. ISBN 80-88885-655.
- IVANIČKA, K. 1983. *Základy teórie a metodológie socioeconomickej geografie*. Bratislava: SPN, 1983. 448 s.
- KOLLÁR, D. – SPIŠIAK, P. 1995. *Vzťah obyvateľstva ku vlastnej obci a ku skúmanému okoliu*. Trenčín: STUŽ, 1995. 34 s.
- OČOVSKÝ, Š. 1988. Geographical studing social infrastructure. In *Geografický časopis*. ISSN 1335-1257, 1988, roč. 40, č. 1-2, s. 83-92.
- POPJAKOVÁ, D. 1997. *Základné kapitoly z geografie priemyslu*. 1. vyd. Prešov: Prešovská univerzita, Fakulta humanitných a prírodných vied, 1997. 141 s.

ISBN 80-7097-350-1.

- PRUSÁK, J. 2001. *Teória práva*. Bratislava: Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty UK, 2001. 331 s. ISBN 80-7160-146-2.
- PULPITLOVÁ, M. 2000. *Sociálna infraštruktúra regiónu Zlaté Moravce* : rigorózna práca. Bratislava: Univerzita Komenského, 2000. 121 s.
- RENDOŠ, L. a kol. 1984. *Ekonomika služieb*. Bratislava: SPN, 1984. 396 s.
- RIEDLOVÁ, M. a kol. 1983. *Obecná ekonomická geografie*. 1. Vyd. Praha: SPN, 1983. 267 s.
- ROTÍKOVÁ, J. 2010. *Hodnotenie sociálnej infraštruktúry okresu Nitra* : bakalárska práca. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, 2010. 94 s.
- SLAVÍK, V. 1981. K problematike komplexného ukazovateľa občianskej vybavenosti sídiel. In *Geografie oblužní sféry a územně plánovací praxe*: Sborník referátu 5. Semináře.
- SLAVÍK, V. 1993. Sídelná štruktúra. In *Geografické štruktúry socioekonomických aktivít*. Bratislava: UK, 1993. s. 124-144. ISBN 80-223-0483-2.
- TREMOŠOVÁ, M. 2010. Vybrané aspekty transformácie maloobchodu v meste Nitra v rokoch 1992 – 2008. In *Geografický časopis*. ISSN 1335-1257, 2010, roč. 62, č. 1, s. 49-73.
- ULJANOV, A. D. – CHVATOV, S. I. 1971. *Social'naja infrastrukтура i problema planirovanija urovňa žizni*. Regionalnoje razvitije i geografičeskaja sreda. Moskva: AN SSSR, 1971.

ANALYSIS OF SOCIAL INFRASTRUCTURE OF THE NITRA DISTRICT

Summary

For the development of the region is the presence of significant infrastructure facilities that provide optimal conditions for the existence of the population and the conditions necessary for economic development of the area where they live. One of the stated goals of our thesis was to map the current state and the social infrastructure, settlements district Nitra, through field research. After a detailed characterization of the social infrastructure and analyzing the monitored social infrastructure facilities, which advised educational facilities, health facilities and social care, accommodation and catering facilities, retail facilities, equipment services (non-production, production and repair), cultural and sports facilities, as well as public administration we came to the synthetic evaluation of social infrastructure. Kamiński centrality index methodology is one indicator of a comprehensive evaluation amenities settlements. Based on the analysis of social infrastructure facilities and centrality index W_c , we found that the smallest variance have medical and accommodation facilities. Within the dispersion reaches the highest value cultural facilities. According to the results of the index of centrality are they made graphical reports evaluating the hierarchical

structure of the seats of the district Nitra. Dominant position in the hierarchical structure of settlements is a district where the variance of all kinds of social infrastructure facilities is highest. Subsequently, from Nitra is a town of Vráble. Average amenities social infrastructure facilities available to municipalities Cabaj – Čápor. Conversely, municipalities have below-average amenities Štefanovičová, Bádice, Ľudovítová and more. Perception of quality social infrastructure assessed population of the district Nitra behavioral formed part of the work we have investigated the questionnaire survey. Individual response to various stimuli temperature, whereby a person creates different views on the issues raised different, slightly to the conflicting satisfaction on quality equipment. Respondents identified with the highest possible degree of satisfaction of school facilities and the level of care. Mark "very dissatisfied" possessed more than half of the municipalities in the category of medical care. Based on the results of respondents' answers, we found that the municipalities with low population missing most retail establishments and at most food producing species absent salon services, beauty services, massage services, from repair services, for example . shoe repair and car service, dry cleaning, ATM and others. Exposure to the business environment in the villages of the district Nitra is weak. People fail to reach their work significantly and hence unlikely to services provided by entrepreneurs are poorly advertised and "poor quality". The last chapter of our work dealt with programs promoting the social infrastructure of the district Nitra.

RNDr. Miroslava Trembošová, PhD.

Mgr. Judita Rotíková

Katedra geografie a regionálneho rozvoja FPV UKF v Nitre

Trieda A. Hlinku 1, 949 74 Nitra

E-mail: mtrembosova@ukf.sk